Завдання I етапу
Всеукраїнської учнівської олімпіади
з кримськотатарської мови та літератури
у 2026-2027 н.р.

9 клас

Модуль 1.

*Тестове завдання з сучасної кримськотатарської мови та літератури – **60 балів***
За кожну правильну відповідь – 1 бал.

а) мова 1-30

1. Qırımtatar tiline ait olğan dudaqlı, tar ve ög sıralı sesini belgileñiz:

A) Ö
B) I
C) A
D) E

2. **Qırımtatar tiline ait olğan dudaqsız, keñ ve art sıralı sesini belgileñiz:**

A) Ö
B) I
C) A
D) E

3. Qalın sozuqlarnen kelgen sözlerni belgileñiz:

A) yazıcı, tahta
B) şair, cümle
C) kitap, mecmua
D) qave, ükümdar

4. Fiilerden isim yapıcı yalğamaları olğan satırnı belgileñiz:

A) -leyin,-casına,-leyin, -cek;
B) -lı, -siz, -daki, -ki, -lıq;
C) -van, -hane, -gir, -cı, -daş;
D) -ma, -k, -qı, -uş, -ç;

5. «*Basmahane*» sözüniñ doğru manasını belgileñiz:

A) basma toqulğan yeri (hane).
B) kitaplarnıñ, gazeta ve mecmualarnıñ neşir etilgen yeri.
C) kerekli eski tarihiy vesiqalarni saqlağan yer (hane).
D) qıymetli şeylerniñ saqlanğan, ögrenilgen kösterilgen bir yerdir.

6. «Halq» sözüne uyğun sinonimni belgileñiz:

A) insanlar
B) balalar
C) cemaat
D) talebeler

7. «*Can yaqmaq*» frazeologik söz birikmesine uyğun sinonim söz birikmesini tapip belgileñiz:

A) til uzatmaq
B) qulaq asmaq
C) ömür aşamaq
D) söz qaytarmaq

8. Başqa tilinden kirgen sözüni belgileñiz:

A) ana
B) baba
C) qoranta
D) söz

9. Eskirgen sözüni belgileñiz:

A) memleket
B) qaraman
C) qurultay
D) çarıq

10. Berilgen variantlar arasında hatalı fikirni belgileñiz:

A) Tilde sözniñ esas leksik manasını ifadelegen ve başqa parçalarğa bölünmegen qısmına tamır deyler.
B) Sözniñ tamırğa qoşulğan qısmına yalğama deyler.
C) Sözniñ tamırı öz başına mana añlatmaz.
D) Eger sözniñ terkibinde bir qaç yalğama olsa, olarnıñ soñkisi sözniñ manasını añlatır.

11. Tamırdaş sözlerini belgileñiz:

A) Oquv, oqumış, oqumaq
B) Oq, top, qol
C) Oqup, qoqup,toqup
D) bilip, körüp, aytıp

12. İsimlerni belgileñiz:

A) iş, işsizlik
B) işkir, işlegen
C) işlemek, işletmek
D) işle, işlet

13. Has isimlerni belgileñiz:

A) deñiz, özen
B) Aqtaban, Ayuvdağ
C) aqquş, qaplıbaqa
D) köbelek, çeçek

14. Cınıs isimlerni belgileñiz:

A) devequş, aqqayın
B) Çatırdağ, Azav deñizi
C) Salğır, Ayuvdağ
D) Elzara, Asan

15. Hatalı yazılğan sözlerini belgileñiz:

A) anama, dostuma
B) talebege, dostqa
C) balaña, dostuña
D) talebeğe, dostuğa

16. Fiilden isim yapıcı yalğamalarını belgileñiz:

A) -ca, -ce, -ça, -çe
B) -sız, -siz, -suz, -süz
C) -ğıç/-qıç, -giç/-kiç, -ğuç,/-quç -güç/ -küç
D) -lı, -li, -lu, -lü

17. Sayılarnıñ tizilüvine köre sade olğanlarını belgileñiz:

A) dört, on, biñ
B) üç yüz, on altı, yedi biñ
C) beşer, yedişer, altışar
D) üç-dört, beş-altı, sekiz-on

18. İsimlerni belgileñiz:

A) dostçasına
B) dost-muabbet
C) dostluq, dost,
D) dostlaşmaq, dostlaştırmaq

19. «Ümüt» sözüniñ sinonimni tapıp belgileñiz:

A) emel;
B) küç;
C) qasevet;
D) qabiliyet.

20. «Ürmet etmek» söz birikmesiniñ sinonimni tapıp belgileñiz:

A) sevmek;
B) beklemek;
C) sağınmaq;
D) sayğı bildirmek.

21. Köçme manalı söz birikmesini belgileñiz:

A) uzun anter;
B) tatlı til;
C) kün saymaq;
D) hocanı diñlemek

22. Çoq manalı sözni belgileñiz:

A) göl;
B) tamır;
C) masa;
D) defter.

23. Fiilniñ müsbet şeklini belgileñiz:

A) taramadı.
B) bermedi;
C) körmedi;
D) qamaştı;

24. Türkiy tamırlı, qırımtatar tiliniñ öz sözüdir. Onu tapıp belgileñiz:

A) bala;
B) imtian;
C) maşna;
D) kitap.

25. Hatalı yazılğan söz birikmeni belgileñiz:

A) kök güdürdey;
B) qaz ğaqılday;
C) sığır miyavlay;
D) gögercin gürgüldey.

26. Ortaqlıq derecesindeki fiillerni belgileñiz:

A) yazıldı;
B) öseler;
C) oquttılar;
D) bölüştiler.

27. Sıfatfiilli söz birikmesini belgileñiz:

A) yañı çanta;
B) dülber qız;
C) aytılğan söz;
D) qart kişi.

28. Hatalı tizilgen sıfatfiilni belgileñiz:

A) hastalanmaq – hastalanğan;
B) qıçırmaq – qıçırğan;
C) ösmek – ösken;
D) ürmet etmek – ürmetli.

29. Sayını belgileñiz:

A) dert;
B) dört;
C) dörtköşelik;
D) dere.

30. Qoşulıp yazılğan zamirlerni belgileñiz:

A) anavı, kimdir
B) her kes, hiç bir kimse
C) her bir sey, hiç kim
D) hiç kim, hiç bir kimse

б) литература 31-60

31. Halq ağız yaratıcılığında milletiniñ keçmişini canlandırğan bir epik janrdır. Nesilden nesilge keçken bu janr halqnıñ milliy çizgilerini meraqlı ve mucizeviy şekilde ikâye ete.

A) masal
B) efsane
C) destan
D) lâtife

32. «Çorabatır» destanınıñ ğaye ve münderice tarafından nasıl janırğa ait olğanını belgileñiz:

A) içtimaiy-turmuş;
B) qaramaniy;
C) lirik;
D) turmuş.

33. 1906-1908 senelerde A. S. Ayvazov ve R.Mediev tarafından çıqqan gazetanıñ serlevasını belgileñiz:

A) «Vetan hadimi»
B) «Terciman»
C) «Yañı dünya»
D) «Sudaq sesi»

34. Bu gazeta 1883 senesi aprel 10-da çıqıp başlağan.

A) «Vetan hadimi»
B) «Terciman»
C) «Yañı dünya»
D) «Qırım»

35. Qırımtatar halqnıñ ğurur, alim ve şair. 1926 senesi I Bütünsoyuz türkşnaslıq syezdiniñ teşkilâtcısı edi. Türkiy elifbeni unifikatsiya yapuv boyunca programmanı azırladı.

A) Hasan Sabri Ayvazov
B) Bekir Çoban-zade
C) Habdullah Lâtif-zade
D) Eşref Şem'i-zade

36. Halq edebiyatınıñ eñ namlı şairlerden biridir.

A) Aşıq Umer
B) Halim Geray Sultan Halim
C) IV Mehmed Geray Han Sofu
D) I Menli Geray Han

37. Epitet ne içün qullanıla?

A) ifadeli ve tesirli tasvir icün
B) nesneniñ kölemi tüsüni bildirmek içün
C) nesneniñ yerleşken yerini köstermek içün
D) ikâyeniñ baş qaramanını köstermek içün

38. Tezaytımlar insanğa nasıl yardım eteler?

A) doğru fikir etmege
B) öz fikiriñniifadeli aks etmege
C) sözlerni doğru ve aydın telâffuz etmege
D) belli bir tertipte tizilgen satırlarnı aytmaga

39. Halq ağız yaratıcılığı degeni nedir?

A) bediiy edebiyat
B) halq yaratqan eserler
C) belli eserler
D) ecnebiy eserler

40. Miras degeni nedir?

A) halqnıñ fuqareligi
B) nesilden nesilge avuşqan zenginlik
C) altın ve elmazlarnentolgan ve gayıp olgan hazine
D) nesilden nesilge kecken altınlar

41. Folklor eserleriniñ müellifi belli yoqsa belli degil

A) belli degil
B) belli
C) her vaqıt belli ola
D) belli ola

42. Halq ağız yaratıcılığınıñ nasıl türleri bar?

A) masal, rivayet, lâtife, şaqa, tezaytımlar, atalar sözler, tapmacalar
B) ikâye, povest, roman
C) mesnevi, qaside, qıta
D) drama, ragediya, komediya

43. Tezaytımnı tapıñız:

A) Mane, mane, maneler,
Baht ketire baharler.
Özen boyu yeşergen
Qadife tüs naneler

B) Bağçada qurdım salıncaq ayneni,
Kelgen, keçken sallaycaq ayneni.
Eline berdim oyuncaq, ayneni,
Menim oğlum oynacaq, ayneni.

C) Qartbabam qarğanı
Qoradan quvdı,
Qorqudan qart qarğa
Qanatın qırdı.

D) Almalıq, al qılıç!
Arada suv, atlap keç!
— Ay, dım terek, dım terek!
Bizden sizge kim kerek?
Ayşe kerek!

44. Ahmet ahaynı nasıl folklor qaramanınen teñeştirmek mümkün?

A) Nedim hocanen
B) Nasreddin hocanen
C) Nureddin hocanen
D) Nariman hocanen

45. Ne içün müellifler epitetni qullanalar?

A) esneniñ kölemi tüsüni bildirmek içün
B) nesneniñ yerleşken yerini köstermek içün
C) ifadeli ve tesirli tasvir icün
D) ikâyeniñ baş qaramanını köstermek içün

46. Atalar sözleri degeni nedir?

A) halq yırları.
B) Qısqa ve teren manalı ibareler.
C) Tapmacalar.
D) Sayuvlar ve tezaytımlar.

47. Hüsein Şamil Toqtarğazı yaşayışta eñ kerekli dep neni tanıy?

A) zenginlikni
B) paranı
C) baylıqnı
D) oquv ve bilgini

48. Noman Çelebicihan qayda oqudı?

A) Quyumcılıqta
B) İnstitutta
C) Ruşdiyede
D) Medresede ve İstanbul Universitetinde

49. Noman Çelebicihan kim edi?

A) milliy hükümet başı ve muftiy
B) şair
C) hoca
D) mimar

50. Noman Çelebicihan nasıl serlevalı ikâye yazdı?

A)«Qarılğaçlar yuvası»
B) «Qarılğaçlar duası»
C) «Qarılğaçlar qorantası»
D) «Qarılğaçlar dünyası»

51. «Ant etkenmen» şiirini kim yazdı?

A) Üseyin Şamil Toqtarğazı
B) Noman Çelebicihan
C) Bekir Çoban-zade
D) Ablâkim İlmiy

52. Milliy folklor halqqa nasıl çizgilerni aşlağan?

A) merametlik, cesürlik, adaletlik, eyillik
B) açközlük, sabırsızlıq, utançsızlıq
C) qızğançlıq, hınzırlıq,qabatsızlıq
D) hıyanetlik, saranlıq,

53. «Öz tilini bilsin her kes» siirniñ müellifi kim?

A) Seyran Üseinov
B) Şakir Selim
C) Yunus Qandım
D) Refat Çaylaq

54. Qırğız nesircisi (прозаїк). O, 1928 senesi dekabr 12-de Qara-Buura bölgesiniñ Şeker adlı uzaq qırğız köyünde doğdı.

A) Rustem Ali
B) Çingiz Aytmatov
C) Çerkez Ali
D) Ayder Osmanov

55. Yusuf Bolat nasıl eserler yazdı?

A) «Tufanda qalğan qot sürüsi», «Alim»
B) «Ferat», «Балкъуртчыкъ»
C) «Къуртчу Бекирчик», «Açlıq hatıreleri»
D) «Çanta», «Anamnıñ ümüti»

56. «Tayçığım» siirniñ müellifi kim?

A) Seyran Üseinov
B) Şakir Selim
C) Hamdi Geraybay
D) Refat Çaylaq

57. «Amethannıñ yıldızı» povestiniñ müelliflleri kim?

A) Riza Fazıl, Lütfiye Sofu
B) Çerkez Ali, Lütfiye Sofu
C) Çingiz Aytmatov, Lütfiye Sofu
D) Refat Çaylaq, Lütfiye Sofu

58. «Çanta» ikâyeniñ müellifi kim?

A) Riza Fazıl
B) Emil Amit
C) Yusuf Bolat
D) Ervin Ümerov

59. «Qulaqsız Alim», «Qaravullar meydanında» nasıl halq janrına aittir.

A) masal
B) rivayet
C) efsane
D) destan

60. İsmail bey Gasprinskiy balalarğa bağışlanğan nasıl mecmua neşir etti?

A) «Alem-i subyan»
B) «Alem-i nisvan»
C) «Ha-ha-ha»
D) «Millet»

II. Audirlev

Прослухайте поетичний твір двічі. Заповніть пропуски відповідними за змістом та римою словами з аудіозапису.

Buña «Yeşil ada» derler, yüce (1) _____ Çatır Dağ,
Bunıñ bir tarafı çöldir, (2) _____ bağça-bağ.
Kelir suvlar (3) _____, ne güzeldir boyları,
Altın (4) _____ tarlaları, qozuları, qoyları.

Öter quşlar saba-aqşam, olur yazda (5) _____,
Er ne taraf (6) _____– altın aşlıq, bağ-bostan.
Pek güzeldir ab-avası, yay ve cay, cay ve yay,
(7) _____ – Qarasuv, Bağçasaray.

Dop-dolu edi (8) _____Yeşil ada bir zaman,
Az degildi (9) _____menla, batır, qaraman.
Zeval keldi, yurt bozuldı, qaç ve köç aldav ile
Gitti halqlar, geldi yatlar başqa (10) _____ile.

Unutmañız çocuqlarım, Qırım siziñ Vetandır,
Saip oluñız bu (11) _____ çalışıp edep ile.
Buña (12) ____«»_____ derler, yüce maali Çatır dağ,
Bunıñ bir tarafı (13)_____, bir tarafı (14)_____.

III. Metinnen çalışuv

*(Робота з текстом. **10 балів)***

Eserden parçanı oqup, aşağıdaki vazifelerni beceriñiz

(Прочитайте уривок Оберіть правильний варіантта виконайте подані завдання).

Ferat başını kömgen, ep yuqlay edi. Amide, onıñ betini açıp:

— İ-i-i! Alâ yuqlay, — dedi, — Ferat, tur, tur şunı endi. Baq, halq işke kete. Aydı qıbırda biraz…

Ferat, uyansa da, közlerini açmadı. Onıñ burnuna anası ketirgen aşhane qoqusı urdı.

— Ferat, tursa şunı. Kör, endi krovatına sığmaysıñ, balaban yigit oldıñ... Tur da, qozum, işiñe bar.

Adiy kök basmadan tikilgen pencere perdesi arasından odağa küneşniñ ışığı kirdi. Ferat, bel üstüne köterilip, kerildi, esnedi, soñ anasına yuqulı közlerini tikip:

— Şimdi barsam, brigadir kene somurdap başlar, — dep, közlerini ufqaladı.

— İşiñi taşlap-taşlap ketmeseñ, somurdanmaz. Endi halqtan utanam. Aydı tur, balaçığım, aytırmız, başqa işke avuştırırlar.

Aqşam üstü işini bitirip, Amide doğru kolhoz idaresine bardı. Oğlu içün Kiçik Amideniñ idarege barğanı sifte degil edi. Lâkin bu sefer o, çağırılmay keldi.

Eline-ayağına çalt-çevik qadınçıq ğarip bir alda qapu içinde toqtaldı. Daa üç kün evel, başqa köyden avuştırılğan yañı reis çoqtan-çoq raqamlar yazılğan uzun kâğıttan başını köterdi ve:

— Nasıl işnen keldiñiz? — dep soradı.

Amide stolnıñ etrafında oturğan bir qaç kolhozcığa ve gür mıyıqlı brigadir Velige kene mazun-mazun köz kezdirgen soñ:

— Men öglum Ferat içün keldim, — dedi.

1. **Doğru variantnı belgileñiz** *(Оберіть правильний варіант)*

1. **Ferat uyansa bile, közlerini açmayıp ne duydu?**
   a) tışta balalarnıñ sesini
   b) anası ketirgen aşhane qoqusını
   c) qapı qaqılğanını
   ç) brigadirniñ sesini
2. **Ferat işke barmağa istemey edi, çünki...**
   a) ava çoq sıcaq edi
   b) brigadir kene somurdap başlar dep tüşündi
   c) hastalanıp qalğan edi
   ç) mektepke baracaq edi
3. **Amide oğluna iş *h*aqqinda ne vaat etti?**
   a) evde qalmağa ruhset berecek
   b) başqa işke avuştırmağa rica etecek
   c) yañı urba alıp berecek
   ç) idarege *h*iç barmacaq
4. **Amide kolhoz idaresine ne vaqıt bardı?**
   a) saba erte
   b) tüşte
   c) aqşam üstü, işini bitirip
   ç) üylede
5. **Kolhoz idaresinde oturğan brigadirniñ adı ne edi?**
   a) Veli
   b) Amet
   c) Şevket
   ç) Mustafa

2. Doğru (D) ya da yañlış (Y) olğanını belgileñiz *(Правдиве чи хибне твердження)*

[___] Feratnıñ anasınıñ adı Amide edi.
[___] Odağa pencere perdesi arasından ay ışığı kirdi.
[___] Yañı reis kolhoz idaresine daa üç kün evel başqa köyden avuştırılğan edi.
[___] Amide kolhoz idaresine birinci kere barğan edi.
[___] Yañı reis Amideni körüp, uzun kâğıttan başını köterdi ve ne içün kelgenini soradı.

IV. İnşa

(Написання есе (12 речень) за однією з запропонованих тем. 10 балів)

1. Til – halqnıñ canıdır. Halq tilni saqlamaq içün neler yapmaq kerek?
2. Ne içün adamğa çeşit kitaplar oqumaq kerek?
3. Ne içün balalar büyüklerge ürmet köstermek kerek?
4. Çetel tillerni nege ögrenmek kerek?
5. Sadıq dost olmaq ne demektir?